



Twickelblad

Meer hart dan heer

- Landgoedbeheer vraagt maatwerk
- Twickel en de Nieuwe Tijd
- In memoriam Christian Castell



In dit nummer

Van de Rentmeesterij	3
In memoriam Christian Castell	4
Herinneringen aan een kasteelheer	6
Interview wethouder Josh Sijborn	8
Landgoedbeheer vraagt maatwerk	10
Twickel en de Nieuwe Tijd	12
Mijn Twickel: Henri van Beek	14
Vliegveld en voertuigen na 65 jaar terug	15
Duivenvoorde: kleinschalig en authentiek	16
Vrienden van Twickel	18
In memoriam Herman Haverkate	19
Afvalwaterzuivering voor hotel Carelshaven	20
Berichten van de buitenplaats	22
Herinneringen aan Twickelerlaan	23



Hoed en sjaal van Christian Castell.

Van de redactie

Het telefoontje, ongeveer anderhalf jaar geleden, was bescheiden van toon. Of ik eens langs wilde komen om te praten over het hoofdredacteurschap van het Twickelblad. Niet veel later liepen we gezamenlijk door de net gereconstrueerde kasteeltuin. Al wandelend over de nieuw aangelegde bruggetjes, wees hij vol enthousiasme op de vijvers die door het herstelwerk van Michael van Gessel weer eindeloos leken weg te lopen. Intussen vertelde hij over het wonen op het landgoed, zijn band met de barones en informeerde hij naar mijn achtergrond en journalistieke werkzaamheden. Het was voor hem een ontspannen, natuurlijke manier om uit te vinden welk vlees hij in de kuip had. Voor mij was het een warme kennismaking met de kasteelheer van Twickel. Op deze eerste ontmoeting zijn andere gevolgd, maar veel te weinig.

Want opeens vind je jezelf terug, lopend in de lange stoet achter de platte kar richting de Algemene Begraafplaats. En passant herinneringen ophalend met anderen die hem de laatste eer bewijzen. De warme woorden, dierbare herinneringen en het intense medeleven met de familie bewijzen dat Twickel door het overlijden van Christian Castell diep is getroffen. Want, zo viel tijdens de druk bezochte Dankdienst in de Oude Blasius te horen, "hij was meer het hart dan de Heer van Twickel." De rouwrede van stichtingsvoorzitter Van den Wall Bake en de persoonlijke herinneringen van mensen die intensief met hem hebben samengewerkt, zijn veelzeggend. Christian Castell was het verbindende element tussen kasteel en buitenwereld, historie en toekomst.

Tijdens onze wandeling in het park vroeg ik hem hoe hij graag zag dat het Twickelblad zich ontwikkelde. Het antwoord was niet zozeer concreet, als wel beschouwend van aard. Het blad moest in zijn ogen een platform zijn voor de Vrienden van Twickel en de stichting maar ook een brug slaan tussen het landgoed en samenleving. Minder volgend maar meer leidend, zoals pioniers graag zien. Ook in dit nummer leeft zijn visie voort. Volgens mij begrepen we elkaar.

Martin Steenbeeke

Colofon**Redactie:**

Jan Willem van Beusekom
Helmig Kleerebezem
Albert Schimmelpenninck
Martin Steenbeeke (eindredactie)

Vaste medewerkers:

Aafke Brunt
Christine Sinninghe Damsté

Inlevering kopij:

Voor 10 mei 2010
Schalkburgerstraat 11, 7551 GR, Hengelo
Twickelblad@stnbk.nl

Het Twickelblad is een gezamenlijke kwartaaluitgave van de Stichting Twickel en de Vereniging Vrienden van Twickel. Het blad geeft informatie over de historie en het beheer van Twickel in al zijn aspecten.

Lidmaatschap, mutaties, adreswijzigingen: secretaris@vriendenvantwickel.nl of Postbus 107, 7490 AC Delden. Lidmaatschap van de Vereniging Vrienden van Twickel (incl. toezending Twickelblad) bedraagt minimaal € 19,- per kalenderjaar; hogere bijdrage is welkom.

Meer info: www.vriendenvantwickel.nl
Losse nummers kosten € 4,- en zijn verkrijgbaar in de landgoedwinkel van Stichting Twickel, de VVV-Delden en The Read Shop in Delden.

Niets uit deze uitgave mag, op welke wijze dan ook, worden vervaelvoudigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen in te korten en te redigeren.

Lay-out:

Morskieft Ontwerpers
van Visuele Identiteit

Druk:

Van Marle BV

Foto's, tenzij anders vermeld, zijn o.a. gemaakt door: Jan Willem van Beusekom, Aafke Brunt, Helmig Kleerebezem, Rik Klein Gotink, Han Morskieft, Albert Schimmelpenninck, Jan Schoneveld en Martin Steenbeeke.

ISSN 0927-6548



Afscheid

Bij mijn komst als rentmeester van Twickel in 1984 maakte ik voor het eerst kennis met Christian Castell die toen pas kort op Twickel woonde. Bij de bestuursvergaderingen was hij tot dat moment verreweg de jongste tussen de bestuursleden die allemaal zijn vader hadden kunnen zijn.

Samen vormden wij als jonge dertigers de volgende generatie in dit eerbiedwaardige gezelschap. Samen gingen wij werken aan de modernisering van Twickel. Gelukkig kregen we daarvoor alle ruimte van het bestuur. Vooral de toenmalige voorzitter Bernard van Heek was groot voorstander van deze vernieuwing. Mijn rol was daarbij duidelijk want er was al 300 jaar een rentmeester. Maar Christian's rol naast het bestuur van de stichting moest nog uitgevonden worden.

Als vanzelf ontstond er een harmonieuze taakverdeling tussen ons beiden. Hierbij ging Christian zich vooral toeleggen op het verder openstellen van kasteel en tuinen voor het publiek. Heel grootmoedig want dat ging soms ten koste van de privacy van zijn eigen gezin. Voor de medewerkers van de stichting en het toenemende aantal vrijwilligers dat daar een essentiële rol bij speelt werd hij de grote inspirator.

Christian was vooral heel inventief in het bedenken van bijzondere evenementen in de tuinen waar iedereen erg van genoot. Een recent voorbeeld was de opening van het park met een heel bijzonder concert van blaasinstrumenten. Ik vond hem

soms iets te wild en had de neiging hem af te remmen. Jij altijd met die praktische opmerkingen zei hij dan. Samen kwamen we er altijd goed uit.

In het verlengde van zijn baan bij Centraal Beheer ging Christian werken aan een professionelere uitstraling van de stichting. Samen met zijn vriend Han Morskieft zorgde hij voor een nieuwe huisstijl, een fraai vormgegeven website en het alom geprezen Twickelblad in kleurendruk. Christian had een bijzonder goed gevoel voor kleuren en schoonheid. Dat heeft hij naar hartenlust kunnen uitleven, bijvoorbeeld samen met Hans Hondebrink in de tuinen en heel bijzondere taferversieringen bij allerlei gelegenheden. Ook het samen met Michael van Gessel nadenken over de verfraaiing van het park deed hij met veel enthousiasme.

Al met al heeft Christian zich in die 28 jaar ontwikkeld tot de grote "smaakmaker" van Twickel. Zo gaf hij op een moderne wijze invulling aan de wens van zijn tante dat Twickel een levend centrum van het landgoed zou zijn. Hij is er fantastisch in geslaagd om met zijn gezin de rol van bewoner van Twickel tot een succes te maken. Wij zullen er aan

moeten wennen dat aan deze mooie tijd toch plotseling en veel te vroeg een einde is gekomen.

De medewerkers van Twickel verliezen met Christian een dierbare collega, buurman en vooral ook een vriend.

Albert Schimmelpenninck



In Memoriam Christian Castell (1952 - 2010)

“Meer het hart dan de Heer van Twickel”

Op 21 januari overleed Christian Graf zu Castell - Rüdénhausen. De begrafenisplechtigheid werd bijgewoond door honderden familieleden, vrienden en bekenden. Tijdens de Dankdienst in de Oude Blasius in Delden sprak voorzitter Maurits van den Wall Bake van de Stichting Twickel onderstaande woorden.

Wonderlijk snel is Christian weggeleden. Vorig jaar, bij de opening van het nieuwe park, zijn grote liefde, en bij de festiviteiten in verband met de wisseling van het voorzitterschap zo elegant en vanzelfsprekend aanwezig. Zo bescheiden. Ja, Christian was bescheiden. En vriendelijk. Meer het hart dan de Heer van Twickel. Soms een beetje, wat de Engelsen noemen, “aloof”, wat aan de zijlijn. Soms ook een beetje melancholiek.

Na die stralende zomer van vorig jaar was Christian er ook bij in Wörlitz en Dessau in Duitsland, waar wij met alle medewerkers het 25-jarig jubileum van de rentmeester vierden. Maar toen was Christian haast te “aloof”. Hij maakte zich haast onzichtbaar. Wij begonnen ons zorgen te maken. En die zorgen bleken helaas gegrond. Christian begon aan de laatste, niet meer leuke, maanden van zijn leven.

Onze laatste ontmoeting vond plaats eind november vorig jaar, samen met Roline en alle kinderen. Op mijn kantoor, een zo andere omgeving dan het vertrouwde Twickel.

Wij moesten onze emoties bedwingen. Christian wilde nog een zakelijk gesprek over “hoe straks verder”. Hij deed dat fantastisch.

Mevrouw Van Heeckeren richtte de Stichting Twickel op in 1953, één jaar na Christian's geboorte. Zij deed het eigendom van Twickel en het beheer en de verantwoordelijkheid voor Twickel overgaan in de handen van onze stichting. Tegen het einde van haar leven deed mevrouw de statuten wijzigen. Zij bepaalde dat, na haar overlijden, het College: “bij de keuze van de bewoning van het kasteel Twickel [zal] overwegen of niet iemand die afstamde van Mr Jacob Derk Carel Baron van Heeckeren van Wassenaer” (haar schoonvader) “geschikt wordt geacht het Kasteel te bewonen ...”.

Dat werd Christian. Toen 19 jaar. Christian was het vierde kind van haar lievelingsneef Siegfried, Fürst zu Castell-Rüdénhausen. Ik weet dat Christian zich toen niet ten volle heeft beseft voor welke, weliswaar mooie maar zware taak hij stond. Hij was daar

eens, toen wij met het College ruim 13 jaar geleden een studiereis naar Frankrijk maakten, heel open over.

“Tante Mieschen”, zoals Christian de barones noemde, was lief en hartelijk en gastvrij, maar natuurlijk van een andere generatie. En, in 1971, sprak Christian geen Nederlands. Hij had nog geen opleiding afgerond. Bovendien kwam hij terecht in een constellatie met een stichtingsbestuur dat bepaalde opvattingen had over de rol die de Bewoner toebedeeld zou moeten krijgen. Het was, om het voorzichtig te zeggen, geen gemakkelijke tijd, ook niet toen mevrouw in 1975 stierf en het bewonen van Twickel dichterbij kwam.

Christian had intussen een, wat wij nu zouden noemen, “inburgeringscursus” gedaan. Hij was eerst enige maanden ingekwartierd bij de rentmeester Brunt, hier in Delden. Daarna ging hij echt goed Nederlands leren in Zeist. Maar er bleef altijd een charmant Duits accent. Via relaties, misschien wel de Castell Bank, kwam hij als 20-jarige terecht bij de Bank van Lanschot in Den Bosch en zelfs in huis bij één van de directeurs, de heer Hintzen.

Christian leerde niet alleen het bankieren, maar leerde ook Roline Hintzen kennen, met wie hij op 16 september 1977 (ook de verjaardag van de barones) trouwde.

Pas in 1982 was het zover dat Christian en zijn gezin (Jurriaan en Roderik waren intussen geboren) de wat in de stukken wat kil de “woonvleugel” van het kasteel werd genoemd, konden betrekken. Het College wenste dat Christian eerst een “werkkring in Twente” zou vinden. Het werd uiteindelijk Apeldoorn, maar dat kon er kennelijk mee door. Het beeld dat uit de verslagen van het College naar voren komt over de arrangementen die getroffen moesten worden voor die “woonvleugel” geeft niet de indruk van grote, warme gastvrijheid.

Ik zei het al, toen ik het over ons gesprek in Frankrijk had, 13 jaar geleden: het was geen makkelijk begin. Het was niet eenvoudig om in de jaren tachtig een jong gezin te leiden en kinderen op te voeden op een kasteel, onder de ogen van degenen die voor dat kasteel met alles erop en eraan verantwoordelijk waren. Christian is er echter in geslaagd een positie te verwerven die



Op een platte wagen, de 'platte Pruus', werd het lichaam van Christian Castell overgebracht van kasteel Twickel naar de Oude Blasius waar een nachtwake en Dankdienst werden gehouden.



De Dankdienst werd door honderden genodigden bijgewoond.

er toe heeft geleid dat wij, in de annonce waarin wij zijn heengaan moesten aankondigen, zonder aarzeling konden schrijven dat hij en zijn gezin het hart van Twickel vormden.

Dat is dus meer dan een plaats, een bezigheid gevonden hebben. Naast de steeds professioneler en zakelijker organisatie die een instituut als Twickel moet zijn, werd Christian het warme maar stijlvolle gezicht. Hij had daar de talenten voor: hij was weliswaar bescheiden, maar ook enthousiast, creatief, meelevend, inspirerend, integer en bovenal een man met een grote, natuurlijke beschaving.

Hij steunde van het begin af aan initiatieven om Twickel te openen. Niet in de zin van "open stellen" (dat kan niet), maar wel de luiken open en de brug neer. Ideeën over exposities (koetsen en kleren, Twickels drietal, Unico Willem, de Erfdochters) ondersteunde hij van harte. En dat op een moment dat de bestuurders daar nog aarzelend over waren. Ook muziekbeoefening stimuleerde hij. Hij verwelkomde de gasten bij de kasteelconcerten. Christian was muzikaal. Als jongen zong hij op het internaat (dat verder niet zo leuk was) in een koor.

Ook was Christian dol op de tuin en het park. Hij had "zicht op bloemen" en trad daarmee in de voetsporen van de barones. Vaak liep hij alleen door het park. Daarnaast was Christian een natuurlijk gastheer. Hij schiep er een groot genoegen in om

prachtige taferversieringen te arrangeren voor de diners die het College aan haar gasten aanbood.

Christian woonde de meeste vergaderingen van ons College bij. Zijn rol was daarin vrij en belangrijk. Vrij - omdat hij geen bestuurder hoefde te zijn, maar wel alles wist en bij alles betrokken was. Belangrijk - omdat hij de kern van de zaak, de essentie van de opdracht van de stichting, scherp in de gaten hield. Hij kende bijna iedereen die op het landgoed woont en werkt en hield ons altijd voor wat de gevolgen van ons beleid voor die mensen waren.

Christian's allengs belangrijker rol op Twickel betekende ook dat hij een gezicht werd in Delden. Van een 19-jarige schuchtere Duitse graaf uit Beieren, werd hij een echte Deldenaar. Nog steeds altijd een beetje schuchter - toegegeven, maar met een sterke, duidelijker rol. In die laatste jaren in toenemende mate steeds meer de ogen, de oren en de ziel van Twickel. Terugkijkend na al die jaren was de rol die hem was toebedeeld hem eigenlijk op het lijf geschreven.

Wat is het verdrietig dat Christian die rol niet nog verder zal kunnen vormgeven. Wij zullen hem zeer missen.

Ich möchte einige Worte richten an Seine Durchlaucht Johann-Friedrich Fürst zu Castell-Rüdenhausen, seinen Bruder und seine Schwester und die weiteren hier an-

wesenden Familienmitglieder der Familie zu Castell-Rüdenhausen.

Seien Sie alle herzlich begrüßt, die hier mit uns zusammengekommen sind, um Christian die letzte Ehre zu erweisen.

Es ist das dritte Mal in ungefähr zwei Jahren, daß Sie zu einem Trauerdienst versammelt sind. Vor nur kurzer Zeit haben Sie Ihre Mutter und Ihren Vater, Fürst Siegfried, zu Grabe getragen.

Und wie plötzlich und unerwartet ist jetzt, viel zu früh, Ihr Bruder und unser Freund Christian gestorben.

Von Christian Abschied zu nehmen fällt uns schwer. Beinahe 30 Jahre lang lebte er hier mit seiner Familie. Er war nicht nur unser Freund, sondern auch das echte Herz der Twickel Gemeinschaft.

Wir haben den Wunsch, daß trotz Christians Tod, die Verbundenheit zwischen Rüdenhausen und Twickel bestehen bleibt.

Die Verbundenheit findet ihren Ursprung in unseren gemeinschaftlichen Erinnerungen an Christian, einen so besonderen und benadeten Menschen.

Roline, Jurriaan, Roderik, Clara, jullie verliezen je man, Roline, en jullie vader. Jullie gaan een liefdevolle en inspirerende vader missen. Wij verliezen niet alleen een man die Bewoner was van Twickel, maar een dapper man die een vriend was. Wij zijn intens dankbaar voor wat Christian voor Twickel en ons is geweest. Jullie erven onze vriendschap voor hem.

Christian, rust zacht.

*Maurits van den Wall Bake,
voorzitter stichting Twickel*



Het graf op de Algemene Begraafplaats.

**Lieve medewerkers,
vrijwilligers en vrienden
van Twickel.**

Wij zijn diep onder de indruk van jullie medeleven in deze zware tijden. De constante stroom van kaarten en bloemen hebben ons erg gesteund tijdens Christian's ziekte, maar ook na zijn overlijden. Hiervoor willen wij jullie op deze wijze heel erg bedanken.

Roline, Jurriaan, Roderik, Clara

Herinneringen aan een kasteelheer

Christian Castell verstevigde de contacten tussen kasteel Twickel en de samenleving. Zijn banden met de vrijwilligers en personeelsleden van de Stichting Twickel en de talrijke vrienden en zakenrelaties waren dan ook nauw. Hoe hartelijk en persoonlijk die contacten waren, blijkt uit onderstaande herinneringen van vrijwilligster Barbara Leyssius, vriend en ontwerper Han Morskjeft en tuinbaas Hans Hondebrink.

“Het was een voorrecht met hem samen te werken”

“Wij moeten weer eens iets gezelligs doen met de tentoonstellingscommissie”, had Christian gezegd en zo gingen wij 3 oktober 2009 op een stormachtige dag in Rijssen aan boord van een Enterse zomp. Christian was iets stiller dan normaal bij een uitje, maar wij genoten van het herfstige Twentse land. Een verkleumde Lucie Hakstegen kreeg van de zorgzame Christian een trui om haar schouders geslagen. Tijdens het eten vertelde hij over zijn plan voor een nieuwe tentoonstelling waarbij hij misschien onze hulp weer wilde inroepen. Rozig van de kou en wind ging iedereen naar huis. Wat een schrik toen die dinsdag daaropvolgend Christian in het ziekenhuis terecht kwam met zo'n verpletterende diagnose.

De eerste vrijwilligers waarmee Christian tijdens zijn verblijf op Twickel kennis maakte

waren de leden van de tentoonstellingscommissie. Sinds 1980 organiseerde de Mij. Tot Nut van 't Algemeen tentoonstellingen over een historisch onderwerp in de oranjerie en koetshuizen. Zijn betrokkenheid werd steeds intensiever. Bij de expositie “Twickels drietal, spelen leren en studeren” in 1989 speelde hij een belangrijke rol. Ik herinner mij hoe wij over de zolders van het kasteel liepen en Christian van alles tevoorschijn toverde. Zelfs een stoffig opgezet hondje. Met deze voorwerpen werden taferelen opgesteld om de bezoekers te informeren over de jonge jaren van zijn overgrootmoeder Marie van Heeckeren van Wassenaer en haar twee broers George en Rodolphe. Bij de afsluiting stelde Christian voor om de maskeradepakken uit 1881 aan te trekken. Zo stonden in plaats van de poppen, Hans Meijling, Helmig Kleerebezem en Christian gekleed in de maskeradepakken in de vitrines. Toen zij bewogen gaf dat grote hilariteit onder de aanwezig medewerkers.

Toen Twickel de organisatie van de tentoonstellingen overnam van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen nodigde Christian ons als blijk van waardering uit in de Parkhut, waar wij genoten van zijn kookkunst en humor. Zoals wij ooit begonnen interessante facetten uit de geschiedenis van Twickel te belichten, geholpen door de creativiteit en vriendschap van Christian, zullen wij onze activiteiten als vrijwilligers zo veel mogelijk in zijn stijl proberen voort te zetten. Het was een groot voorrecht met hem samen te werken. Christian heel veel dank!

Barbara Leyssius

**Arcadisch landschap
“het moet de natuurlijke
pracht van elke situatie tonen,
en de natuurlijke gebreken
ervan verbergen.”
Humphrey Repton.**

Voor altijd Christian

Jurriaan vertelde me dat Christian in zijn laatste weken de ramen op Twickel beleefde als schilderijen; schilderijen die met het uur veranderden, de laatste herfsttinten, bijzonder avondlicht, ochtendgluren en sneeuw.

Wat moet dat moeilijk zijn geweest, zijn geliefde park. Dit deed me denken aan een van de vele tentoonstellingen die hij vorm gaf. Enorme lege lijsten als omkadering van de huidige situatie. Met daarnaast, in de vorm van een schilderij, kaart of fotografie, dezelfde plek, van een eeuw of eeuwen daarvoor.

Christian, authentiek geïnspireerd, was vaak de pionier die met hulp van vele vrijwilligers, die hij zo bewonderde,



Christian Castell in oktober 2009 met de leden van de tentoonstellingscommissie bij havezathe Oosterhof in Rijssen. V.l.n.r. Helmig Kleerebezem, Christian Castell, Barbara Leyssius, Lucie Hakstegen, Gijs van Driem en Hans Meijling.

“Christian ademde Twickel”

Een herfstige dag in 1996 begon met een telefoontje van Christian Castell. Hij vroeg of ik diezelfde dag tijd had om zichzelf aan mij voor te stellen en om een concept voor een komend evenement te bespreken. Mijn kantoor was in die tijd gehuisvest in de ‘oude’ Rentmeesterij. Ik had het druk, de agenda bijna vol maar de charmante stem met een Duits accent bracht mij ertoe om toch de afspraak te maken...

Diezelfde middag ging de deur naar mijn kantoor langzaam open. Voorzichtig kwam een man binnen met het voorkomen van een dandy maar met een verlegen en oprecht vriendelijke uitstraling. Met de daarbij voor hem typische gebogen houding had ik moeite me voor te stellen dat hij de bewoner was van kasteel Twickel.

Typisch Christian; bescheiden en toch bepalend, voorkomend maar niet voornaam, aanwezig op de achtergrond. Het is een kunstvorm. Je zo te bewegen. Onderdeel te worden van je omgeving. Geaccepteerd te zijn zonder je status te hoeven verliezen. Christian was in mijn optiek de verpersoon-

fundamenten legde voor vernieuwingen. Zo werd de rozentuin opnieuw leven in geblazen. Stiekem fluisterde hij: “Dit landschap vraagt om grootse dingen, niet alleen een boom als herinnering”. Vele jaren dacht Christian mee over beplanting en bloemwerk, met een subtiel gevoel voor vorm, kleur en geur, passend in de cyclus der tijden.

Eind vorige eeuw bezochten wij het Muskauer Park, een Unesco-erfgoed op de grens met Polen en Duitsland, waar Petzold, tot dan de laatste grote architect op Twickel, zijn carrière begon. Enthousiast terug op Twickel werden de plannen groots aangepakt. We kozen unaniem voor Michael van Gessel en sloten de eeuw af met voorbereidend werk. Christian genoot met volle teugen. Hij en Roline moesten soms concessies doen of schrokken van rigoureuze ingrepen.

Een aantal jaren geleden was ik opnieuw met Christian in Bad Muskau, nu voor een driedaags seminar. Hij leerde het landschap begrijpen. Aan het einde zwaaide hij

lijking van het huis en Twickel. Christian ademde Twickel. Hij gaf Twickel een gezicht daar waar het bestuur voor deze omgeving bijna onzichtbaar was. Deze zichtbare functie was hem op het lijf geschreven. Hij was vanuit het diepst van zijn hart begaan met het huis en het landgoed. En liet dat ook merken.

Onvermoeibaar bracht hij mij de schoonheid van het huis en het landgoed onder de aandacht. Soms lyrisch, soms kritisch. We konden er prachtig over filosoferen. We waren het zeker niet altijd met elkaar eens. Maar het respect voor elkaars (soms eigenwijze) zienswijze bracht dat we beiden nadachten over elkaars woorden. En soms moesten we hartstochtelijk lachen over hoe ver onze visies uit elkaar lagen.

Gelijkgestemd waren we over de functie van dit landgoed. Het prachtige, mystieke en werkbare monument mocht best zichtbaar gemaakt worden. Met een team van mensen die hij kon enthousiasmeren en waar hij van hield maakte hij van Twickel een prachtig bekijkbaar document. Hij hield ervan anderen mee laten genieten. Het ‘delen’ lag in zijn en ligt ook in mijn aard. Christian en ik hadden uiteindelijk een hechte en sterke, onuitgesproken

naar mij met het certificaat en zei heel zacht en bescheiden: “Zo, nu ben ik ook een beetje Petzold en Van Gessel.” Maar Christian was veel meer dan dat. Als een dirigent bracht hij muziek, schrijven, dichters, ridders en theater in het park. En nu, nu is het oorverdovend stil, niet meer met Bachus op de vroege ochtend

maar uiteindelijk wel beschreven, band. Een half woord was voor ons voldoende om elkaar te begrijpen. Eens per week hadden we contact of zagen we elkaar. Lief en leed hebben we met elkaar gedeeld.

Het zakelijk gesprek van 1996 is bij mij omgevormd tot liefde voor het landgoed. Zijn gedachtegoed mag nooit verloren gaan. En in die herfst zijn we vrienden geworden. Vrienden voor altijd.

Han Morskjeft



Christian Castell en Han Morskjeft (rechtsachter) op weg in de Omnibus.

wandeling, onze charmante, creatieve en zorgzame dirigent. Het orkest moet verder zonder hem, maar wel in zijn gedachtegoed. Christian, we danken je voor mooie, verdrietige, muzikale, creatieve, vrolijke, kleurrijke uren met jou.

Hans Hondebrink



Christian Castell hield ervan om vrijdagmiddag in de moestuin de week af te sluiten, zoals hier met (v.l.n.r) vrijwilliger Jan Bolscher, Hans Hondebrink en Tom Bekhuis.

“Te weinig geld voor historisch erfgoed”

Wethouder Josh Sibjom van de gemeente Hof van Twente draagt landgoederen een warm hart toe, maar pleit tegelijk voor realisme. Het Pact van Twickel noemt hij een goed initiatief maar niet alle plannen zijn eenvoudig te realiseren. En er zijn meer landgoederen die om aandacht vragen.



Josh Sibjom bewoont een uit 1856 stammende Twickel-boerderij in Bentelo.

Het is overduidelijk te zien dat Josh Sibjom, wethouder voor de VVD in Hof van Twente en voormalig wethouder van Ambt Delden, meer dan een zakelijke relatie met Twickel heeft. Sibjom woont namelijk sinds 1993 op Erve Nieuw Hilderink, aan de rand van

Bentelo. Hij haalt enkele fotoboeken tevoorschijn om te laten zien hoeveel werk er in is gaan zitten om de oude Twickel-boerderij op te knappen. Lemen vloeren zijn vervangen, spouwmuren gemetseld en een overbodige varkensschuur gesloopt.

“Zo langzamerhand krijg je wat je zelf bedacht hebt”, zegt hij in zijn werkkamer. Al ruim voor Sibjom in Bentelo ging wonen, was er een band met Twickel. Hij is lid van de Vrienden van Twickel en wandelde veel op het landgoed. “Ik heb wel wat met landgoederen. Als ik in het buitenland ben, bezoek ik ze vaak. Mijn interesse gaat dan wel meer uit naar de tuinen dan naar de kastelen. Twickel is weliswaar minder groot dan veel landgoederen in bijvoorbeeld Duitsland maar het is op Nederlandse schaal bijzonder dat het één geheel is gebleven.”

Wrijving

Vorig jaar zette Sibjom, samen met vertegenwoordigers van andere overheden en de Stichting Twickel, zijn handtekening onder het Pact van Twickel, een breed gedragen visie op de ontwikkeling van het landgoed. Sibjom is er blij mee. “Er is nu een gezamenlijk streven om Twickel te ontwikkelen. In het verleden, toen Twickel met veel overheden te maken had, was er wel eens wrijving. Met Ambt Delden bijvoorbeeld, over het al of niet openbaar houden van wegen. Nu zijn projecten als de Umfassungsweg en de Grensweg makkelijker te realiseren.” De Umfassungsweg (een recreatief wandelpad), en de Twickeler Grensweg (een nieuwe route langs de grens van het landgoed), moeten de recreatieve betekenis en herkenbaarheid van Twickel versterken. Sommige onderdelen, zoals het herstel van historische routes en de aanleg van laanbeplanting en plaveisel zijn vrij eenvoudig te realiseren. Een onderdoorgang onder spoor- of snelweg en een fiets/wandelbrug over het Twentekanaal zijn kostbaar en vragen daardoor meer tijd.

Realisme

Omvangrijk is ook de aanpassing van de N346. De provinciale weg is nu een barrière tussen landgoed en stadskern van Delden. Onder meer rotondes, een ecoduct en wegversmallingen moeten landgoed en stad beter met elkaar verbinden. Twickel hoopt nog altijd op een verdiepte aanleg van de weg, zoals landschapsarchitect Michael van Gessel heeft voorgesteld. Sibjom pakt het vorige nummer van het Twickelblad erbij. Hierin zegt stichtingsvoorzitter Van den Wall Bake, met het oog op de barrièrevorming van de rondweg,

dat de gemeente Hof van Twente zich meer bewust moet zijn van de aanwezigheid van een uniek bezit, zoals Twickel is. “Dat zijn we zeker”, reageert Sijbom. “Maar wij verlangen op onze beurt wel enig realisme.” Een verdiepte aanleg kost nu eenmaal teveel, zegt Sijbom die zich in zijn vorige functie bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat bezighield met grote infrastructurele projecten, zoals verbreding van de A1 en het Twentekanaal. “De provincie kan door de verkoop van Essent wel veel geld hebben maar ik zie ze dit niet 1-2-3 betalen. Wij als gemeente betalen, gelet op onze financiële situatie, er geen stuiver aan mee, al zijn er wellicht vanwege de landschappelijke inpassing argumenten voor te vinden.”

Erfgoed

Twickel, zegt Sijbom, is bovendien niet het enige historisch erfgoed waar Hof van Twente mee te maken heeft. Ook Weldam, Warmelo, Huis Diepenheim en Het Nijenhuis vragen om aandacht. Sijbom constateert dat andere landgoederen, vanwege de relatief mindere pachtinkomsten, het “economisch gezien zwaarder hebben” dan Twickel. Hij zoekt, in de sfeer van subsidieregelingen, naar een fundament dat onder alle landgoederen gelegd kan worden. “Van particuliere eigenaren kun je niet verwachten dat ze dit in stand kunnen houden. Overheden hebben de opgave historisch erfgoed in stand te houden maar landelijk gezien is hier nu te weinig geld voor beschikbaar. Het gaat ook onze financiële mogelijkheden te boven.” De gemeente Hof van Twente heeft voornamelijk voor projecten uit het Pact van Twickel 250.000 euro beschikbaar, op voorwaarde dat andere partijen meefinancieren. Overigens wilde de gemeente er eerst één miljoen euro voor

uittrekken maar dit bedrag is tijdens de begrotingsbehandeling in de gemeenteraad fors gereduceerd.

Bouwlocaties

De demografische ontwikkeling, die ertoe leidt dat de Twentse bevolking niet meer groeit maar stagneert of afneemt, wordt volgens Sijbom een factor van betekenis. Sijbom houdt er rekening mee dat het bevolkingsaantal van de Hof van Twente in de komende twintig jaar met ongeveer 2.000 afneemt tot 33.000. “Dat betekent dat er een afnemende behoefte voor nieuwe bouwlocaties bestaat.”

Zegt u hiermee dat het Raesfelt in Delden niet bebouwd hoeft te worden?

“Dat zeg ik niet. Het Raesfelt staat als mogelijke bouwlocatie in de structuurvisie van de gemeente. Dat is het standpunt van de raad en dat moet ik verwoorden. Maar persoonlijk, en nu moet ik op mijn woorden letten, denk ik dat als Braak-West volgebouwd is, we goed moeten kijken naar de noodzaak van bouwen op zogenaamde uitleglocaties zoals het Raesfelt. Als er op dit moment politiek gekozen moet worden tussen bijvoorbeeld uitbreiding van het bedrijfsterrein bij de Langestraat of woningen op het Raesfelt kies ik voor het bedrijfsterrein.”

Een jaar geleden was u bij de presentatie van het Pact in het Hoogspel nog vrij stellig en kwam u niet tegemoet aan de wens van de aanwezigen om het Raesfelt hoe dan ook ongemoeid te laten. Wat is er veranderd?

“Ik ben wel iets opgeschoven met mijn mening. De demografische ontwikkeling gaat sneller dan gedacht. De structuurvisie heeft een horizon tot 2030 maar ik denk dat in de komende bestuursperiode de discussie over het Raesfelt en het bouwen

in de kernen gevoerd moet worden. Je moet de keuze durven maken om in sommige kernen niet te bouwen. Prognosticeren is lastig maar de raad zegt nu bijvoorbeeld wel heel makkelijk dat elke kern zijn sporthal moet hebben en dat de drie zwembaden open moeten blijven. Wellicht kunnen we in Delden voor woningbouw met inbreiding volstaan. De sprong over het Twentekanaal, en via de rood voor rood-regeling mondjesmaat bouwen, zie ik niet zitten. Laten we eerst maar eens kijken wat het effect is op de woningmarkt van de bebouwing van Braak-West en Stadshagen (appartementencomplex aan de rand van de stadskern Delden. ms).

Stadshagen moet de zichtlijnen tussen landgoed en stadskern herstellen maar roept juist veel discussie op omdat het zo prominent aanwezig is. Vindt u de bouw een verrijking?

“Als je er woont is het een verrijking, maar niet als je bijvoorbeeld vanaf Het Hoogspel Delden nadert. Het zijn op zich mooie gebouwen maar op die locatie te massief. Wat die zichtlijnen betreft, is het mislukt. Uiteindelijk hadden we het op die plek anders moeten doen, wat kleinschaliger.” Op de vraag hoe het kan dat er toch op deze manier gebouwd is, moet Sijbom het antwoord schuldig blijven.

Het Pact van Twickel heeft als uitgangspunt dat de stedelijke bebouwing vloeiend moet overgaan in het landgoed. Sijbom zegt dat dit wat hem betreft voor alle kernen moet gelden. “Daar waar je weet dat je klaar bent, moet je het kwalitatief goed afronden en een geleidelijke overgang naar het buitengebied maken. Dat betekent dat we aan de rand van kernen minder dicht moeten bouwen en voorkomen dat huizen met de kont naar achteren staan, waarbij je uitkijkt op ‘Gammahekken’.” Voor het herstel van het karakteristieke landschap heeft de Hof van Twente zich aangesloten bij de provinciale regeling Groen Blauwe Diensten. Agrariërs die het landschap onderhouden krijgen hiervoor een beloning. “Er zijn in het landschap veel houtwallen verloren gegaan”, geeft Sijbom als voorbeeld. “Ik zeg wel eens gekscherend dat je vanaf het terras van café-restaurant De Hagmoll in Bentelo de schepen door het Twentekanaal kunt zien varen. Het zou mooi zijn als het karakteristieke buitengebied hersteld wordt.”



Appartementencomplex Stadshagen.

Landgoedbeheer vraagt maatwerk

De rentmeesters en directeuren van landgoederen die op kasteel Twickel deelnamen aan een minisymposium over landgoedbeheer zijn unaniem van oordeel dat het voortbestaan en beheer van landgoederen een gezonde financiële basis moet hebben, maar dat de eigen doelstellingen niet ondergeschikt dienen te worden gemaakt aan het verwerven van inkomsten. "Het minisymposium richtte zich vooral op een aantal inhoudelijke vragen waarmee landgoedbeheerders dagelijks te maken hebben. Over een aantal vragen wordt verschillend gedacht. Daarbij blijkt de achtergrond van de deelnemers niet of nauwelijks een rol te spelen. We hebben soms meer gemeen dan we denken", concludeerde initiatiefnemer Albert Schimmelpenninck.



De deelnemers aan het symposium bijeen op kasteel Twickel.

Het behoud van landschap, natuur en cultureel erfgoed in de vorm van onder meer historische gebouwen, landbouwgronden en bossen moet het uitgangspunt zijn. Daarbij dient de landbouw niet alleen als inkomstenbron, maar ook als cultuurhistorische drager van het landschap een toekomstperspectief te hebben. Dat vraagt van de eigenaren en beheerders van landgoederen niet alleen duidelijke doelstellingen, maar ook maatwerk bij alle facetten van de uitvoering van het beleid.

Erfpacht

Voor alle landgoederen doet zich de vraag voor welke bestemming leegkomende boerderijen en andere (historische) gebouwen dienen te krijgen. Bij de keuze voor

verhuur of verkoop van de opstallen met uitgifte in erfpacht van de grond zijn voor en nadelen aan te wijzen. Erfpacht met verkoop van de opstallen is in de meeste gevallen materieel een aantrekkelijke optie, zonder dat definitief afstand wordt gedaan van gebouwen door onder meer vastlegging van een recht op eerste koop en een beperking van de erfpachttermijn. Daarbij kan vooral het exterieur van het gebouw en het erf afdoende worden beschermd, maar blijkt het beschermen van het interieur in de praktijk lastig. Nadeel van deze constructie is volgens enkele betrokkenen dat verkoop met erfpacht aan de hoogstbiedende nadelig kan uitwerken op de sociale structuur van een landgoed en de doelstelling van bijvoorbeeld instand-

houding van landbouwbedrijven in de weg kan staan. Uit een enquête onder de symposiumdeelnemers blijkt dat erfpachtconstructies bij alle deelnemende beheerders matig tot veel worden toegepast.

Onderhandelingspositie

Landgoederen worden veelvuldig bedreigd door overheidsplannen in de vorm van stadsuitbreidingen, nieuwe bedrijfsterreinen, ruimte voor waterretentie of andere plannen. Verkoop tegen een hoge prijs is misschien aantrekkelijk, maar de meeste deelnemers vinden 'een grote zak' geld meestal niet de beste keuze. In veel gevallen ontstaat door de overheidsvraag naar grond op landgoederen een sterke onderhandelingspositie voor de landgoedeigenaren. Meerdere deelnemers laten dan ook weten er de voorkeur aan te geven om deze positie te gebruiken voor het realiseren van doelstellingen. "We gaan ons zeker niet verzetten tegen ieder plan, omdat we als landgoedeigenaren natuurlijk niet buiten de maatschappij staan. We mogen onze ogen niet sluiten voor maatschappelijke ontwikkelingen", zegt een deelnemer.

Alle landgoedbeheerders zijn van oordeel dat publieksactiviteiten binnen de eigen doelstellingen moeten passen. Er wordt dan ook terughoudend gereageerd op de vraag of bijvoorbeeld grote publieks-evenementen mogelijk zijn. Toch lopen de meningen over de grens die moet worden getrokken nogal uiteen. Enkelens zijn van oordeel dat een groot concert met duizenden bezoekers (bijvoorbeeld Andre Rieu) mogelijk moet zijn. "Niet overal, maar we hebben daar geschikte plaatsen voor", aldus een deelnemer. Ook het gebruik van historische gebouwen voor festiviteiten wordt niet door iedereen uitgesloten, mede omdat het bijdraagt aan de financiering van andere doelstellingen (bijvoorbeeld instandhouding) of de vergroting van het maatschappelijk draagvlak voor het landgoed. Toch zijn er grenzen die algemeen worden getrokken. Een motorcross of vuurwerkshow kan geen instemming vinden. Uit de enquête blijkt dat de mate waarin publieksactiviteiten georganiseerd worden sterk varieert maar onafhankelijk is van het soort beheerder.

Maaltijdsoep

Bosbouw maakt voor de meeste landgoederen een belangrijk onderdeel uit van het landgoedbeheer. Niet alleen uit oog-



Houtkap is "geen vloeken in de kerk".

punt van inkomsten, maar ook omdat het wordt beschouwd als cultureel erfgoed. Historisch gezien maakte bos altijd onderdeel uit van de 'landgoedeconomie'. In de afgelopen decennia is door veel landgoederen een beleid gevoerd met geïntegreerd bosbeheer als hoofddoelstelling, waar houtproductie en natuurwaarden evenwaardig werden gezien. Verschillende deelnemers aan het symposium plaatsen daar nu vraagtekens bij. Deze combinatie van doelstellingen komt niet overal goed uit de verf en leidt vaak tot "maaltijdsop".

Minisymposium

Ter gelegenheid van 25-jarig dienstjubileum van ir. Albert Schimmelpenninck als rentmeester van de Stichting Twickel had op 13 januari 2010 op kasteel Twickel een gedachtewisseling plaats over het beheer van landgoederen. De deelnemers aan dit minisymposium, dat de titel 'zoeken naar de balans tussen rendement en idealen bij landgoedbeheer' had meegekregen, waren rentmeesters van particuliere landgoederen en directeuren van natuurbeherende organisaties.

De deelnemers waren: ir. J. Gorter (directeur Natuurmonumenten Overijssel en Flevoland), ir. P.A. van den Tweel (directeur Geldersch Landschap/

"We zijn overgeschakeld op het toekennen van functies aan de verschillende delen van het landgoed. Dat kan uiteenlopen van productiebos met een lange omlooptijd tot puur natuurbos", aldus een deelnemer. "Hout kappen in een bos is voor ons niet gelijk aan vloeken in de kerk. Er spelen ook cultuurhistorische overwegingen, zoals ook geldt voor hakhoutwallen". De deelnemers zijn het er over eens dat landgoederen zich vooral moeten richten op hoogwaardige houtproductie naast meer natuurgericht bosbeheer. Er wordt weinig toekomst gezien in 'snelle' houtproductie als biomassa voor energiecentrales. Uit de enquête blijkt dat de keuze voor houtproductie sterk varieert maar nauwelijks beïnvloed wordt door het soort eigenaar.

Spanningsveld

Tot de grootste zorg van de landgoedbeheerders behoort de toekomst van de landbouw. Op landgoederen vormt de landbouw een belangrijk economisch fundament in de vorm van pachtopbrengsten, maar dreigt de schaalvergroting het doorgaans kleinschalige landschappelijke karakter van landgoederen sterk aan te tasten. Daardoor ontstaat een spanningsveld tussen pachters die (verder) willen vergroten en landgoedbeheerders die vrezen dat de landschappelijke draagkracht wordt overschreden. Algemeen wordt vastgesteld dat de schaalvergroting en intensivering in de landbouw verder zal gaan en

dat het landgoedeigenaren dwingt om keuzes te maken.

Het alternatief van grootschalige landbouw in een kleinschalig landschap heeft volgens de meeste beheerders weinig toekomst. Het sterk vasthouden aan de kleinschaligheid plaatst de landbouw op landgoederen in een achterstandpositie ten opzichte van collega's elders. Experimenten, bijvoorbeeld biologische landbouw, 'natuurlandbouw' of landbouw in combinatie met andere inkomsten kunnen soelaas bieden, maar is geen alternatief voor alle bedrijven. Schaalvergroting voor een deel van de bedrijven is volgens enkele deelnemers dan ook onvermijdelijk. "Maar je moet niet op de stoel van de boer gaan zitten. Hij moet z'n eigen afwegingen maken", aldus een gespreksdeelnemer.

Overigens zijn enkele beheerders somber over de teloorgang van natuurwaarden op agrarische grond. "Natuur op boerenland zijn we grotendeels kwijt en we vinden maar geen oplossing voor dit probleem." Veel waarde hechten de beheerders aan goed overleg met pachters. "We moeten uitgaan van respect. Confrontatie met de landbouw is een heilloze weg." Op de enquêtevraag of je als landgoedbeheerder de schaalvergroting zou moeten afremmen antwoordt de meerderheid neutraal tot positief.

Het beleid van de overheid om natuurontwikkeling te stimuleren in daartoe aangewezen gebieden (Ecologische Hoofdstructuur) wordt door de deelnemers niet principieel afgewezen; voor bepaalde gebieden wordt het als wenselijk gezien. Opvallend is dat alle deelnemers het eigen beleid op dit punt belangrijker vinden dan het overheidsbeleid. De natuurbeherende organisaties zien echter ook wel in dat ze zich op dit punt moeten matigen. Belangrijke kanttekening is dat de inrichting van nieuwe natuur niet ten koste van de cultuurhistorische waarden van het landschap mag gaan. "Het agrarisch cultuurlandschap mag niet verdwijnen". Het beschikbaar stellen van landbouwgrond ten behoeve van natuurontwikkeling moet volgens de deelnemers gepaard gaan met compensatie in de vorm van landbouwgrond elders. "We streven naar compensatie in de vorm landbouwgrond. We hebben geen belang bij een eenmalige financiële compensatie", aldus een deelnemer.

Jan Bengevoord

Twickel & De Nieuwe Tijd

Nooit veranderde de wereld zo ingrijpend als in de negentiende eeuw. Voorbode van de nieuwe tijd in Twente was Willem de Clercq (1795-1844). Na een aanzienlijke stijging van de graanprijzen op de wereldmarkt maakte deze Amsterdamse commissionair in granen in 1812 een tocht door Overijssel, Groningen en Friesland, op zoek naar nieuwe graanleveranciers voor zijn familiebedrijf. In Twente vond hij weinig graanboeren maar veel huiswevers en dat onthield hij. Nadat hij in 1824 secretaris was geworden van de Nederlandsche Handel-Maatschappij, keerde hij terug naar Twente om daar, samen met Thomas Ainsworth, de grondslag te leggen voor de textielindustrie.



Aquarel van de gelieerde familiewapens Van Heeckeren en Van Wassenaer, 1831.

In dezelfde periode maakte Jacob Derk Carel baron van Heeckeren, 22 jaar oud, zijn opwachting op Twickel als bruidegom van de erfdochter gravin Maria Cornelia (Cornélie) van Wassenaer Obdam. Terwijl in Twente de nieuwe tijd om zich heen greep, herleefde op Twickel in tal van opzichten de oude. Afkomstig uit de oranjegezinde adel die na de Franse Tijd in 1813 samen met koning Willem I was teruggekeerd in Den Haag, probeerde de jonge baron met steun van zijn vader oude rechten zoveel mogelijk te herstellen. Nieuwe invloed trachtte hij te krijgen door de aankoop van woeste gronden, boerderijen en huizen. Hiermee verdubbelde hij de omvang van het landgoed Twickel. Tegelijkertijd toonde hij zich een kind van zijn tijd door status aan te kopen. Grote sommen geld besteedde hij aan de verfraaiing van het huis en de tuinen. Ook zocht hij naar meer rentabiliteit van zijn landgoed. Hij vernieuwde zijn boerderijen en voerde pachthervormingen in. Op de

woeste gronden die hij in eigen gebruik hield, liet hij miljoenen dennen aanplanten. Tussen de bedrijven door reisde hij als een modern toerist door Europa, daarbij gebruikmakend van de nieuwe middelen van vervoer die de negentiende eeuw voortbracht, de stoomboot en de trein.

Jubileum

De vraag hoe de oude en de nieuwe tijd zich in het leven van baron Van Heeckeren tot elkaar verhouden, staat centraal in het boek Twickel & De Nieuwe Tijd dat wij in opdracht van de Stichting Twickel hebben geschreven. Het verschijnt in augustus 2010. Aanleiding was de herdenking van de 200ste geboortedag van de baron Van Heeckeren in 2009, een project dat door omstandigheden pas dit jaar zijn beslag krijgt en dat behalve het boek onder meer een speciale openstelling van kasteel Twickel omvat. Inspirator van het project was de nazaat van baron Van Heeckeren, Christian Graf zu Castell-Rüdenhausen, die de



Jacob Derk Carel baron van Heeckeren van Wassenaer, bijgewerkte foto, 1875.

publicatie van dit boek helaas niet meer mee kan maken.

Voor een boek over het leven van baron Van Heeckeren was alle reden. Veel publicaties over de negentiende eeuw op Twickel concentreren zich vooral op zijn eerste echtgenote, Cornélie gravin van Wassenaer Obdam, waardoor de baron in de schaduw is gebleven. Dat is vooral te betreuren, omdat de schaarse publicaties die over hem bestaan, een tegenstrijdig beeld schetsten. Zo wordt hij door verschillende auteurs getypeerd als een vernieuwer, in elk geval op het terrein van de landbouw. Ook zijn langdurige betrokkenheid bij het lokale bestuur, als wethouder van Ambt Delden, wordt in dat verband wel genoemd. Maar klopt dat beeld eigenlijk wel? Hoever strekten zijn vernieuwingen op landbouwgebied, was hij daar zelf de initiatiefnemer van, en hoe was zijn verhouding met de pachters? Ons portret van baron Van Heeckeren begint met zijn dood op 7 november 1875 en eindigt met zijn begrafenis, vier dagen later. Daartussen vertellen we het verhaal van zijn leven. Vele onderwerpen komen daarbij aan de orde: zijn jeugdjaren, zijn beide huwelijken, zijn leven als grootgrondbezitter, zijn openbare functies, zijn talloze reizen, zijn kunstverzameling, de ontvangst van koning Willem III op Twickel etc.

Bronnen

Wie iemands levensverhaal wil vertellen, hoopt heimelijk een kist met persoonlijke brieven, dagboeken of andere geschriften te vinden waarin de hoofdpersoon zijn

diepste gedachten en gevoelens openbaart. Helaas gebeurt dat maar zelden. Als de hoofdpersoon dit soort documenten al heeft geschreven, zijn ze meestal verloren gegaan of om redenen van privacy vernietigd. Dat laatste is ook gebeurd met het grootste deel van de correspondentie van baron Van Heeckeren.

Dat laat onverlet dat er ook veel wél bewaard blijkt te zijn. Een belangrijke bron over het leven van de baron vormen de persoonlijke documenten van zijn echtgenote, Cornélie gravin van Wassenaer. Gedurende haar hele leven heeft zij haar gedachten en gevoelens aan het papier toevertrouwd. Haar schriftelijke nalatenschap omvat naast zakelijke stukken haar dagboeken, reisjournalen en brieven aan familieleden. Vooral de brieven van Cornélie aan haar schoonzusje Sophie verschaften ons veel nieuwe gegevens, niet alleen over de totstandkoming van haar huwelijk, maar ook over de Tiendaagse Veldtocht waaraan de baron deelnam, en de wijze waarop het echtpaar leefde.

Andere waardevolle bronnen zijn de jaaragenda's die baron Van Heeckeren bijhield en zeker ook het archief van de familie Bitter. Dit familiearchief omvat de geestige reisverslagen van de kamerdienaar Willem Bitter. Buitengewoon interessant in dit archief zijn ook de brieven van rentmeester Willem Hendrik Wilterdink. Wilterdink was de schoonvader van de latere rentmeester Willem Jacob Bitter. Tussen 1855 en 1870 fungeerde Wilterdink als rentmeester van baron Van Heeckerns bezittingen in Gelderland. Hij woonde en werkte vanuit het Hof te Dieren. Omdat zijn vrouw Annemie in Delden bleef wonen onderhielden de echtelieden contact door middel van een intensieve briefwisseling die een collectie van honderden brieven heeft opgeleverd.

Verder konden wij beschikken over vele andere belangrijke documenten zoals huwelijksacten en testamenten, preken van dominees ter gelegenheid van huwelijk en dood, correspondentie van de kinderen Van Heeckeren, brieven van vrienden en kennissen en verzoekschriften van personeelsleden, pachters en andere inwoners van Stad en Ambt Delden. Ook maakten we gebruik van stukken over het aandeel van de baron in de verdeling van de marken, zijn functioneren in de gemeenteraad van Ambt Delden en zijn activiteiten in de Provinciale Staten van Overijssel en de Eerste Kamer. Naast bronnen over het

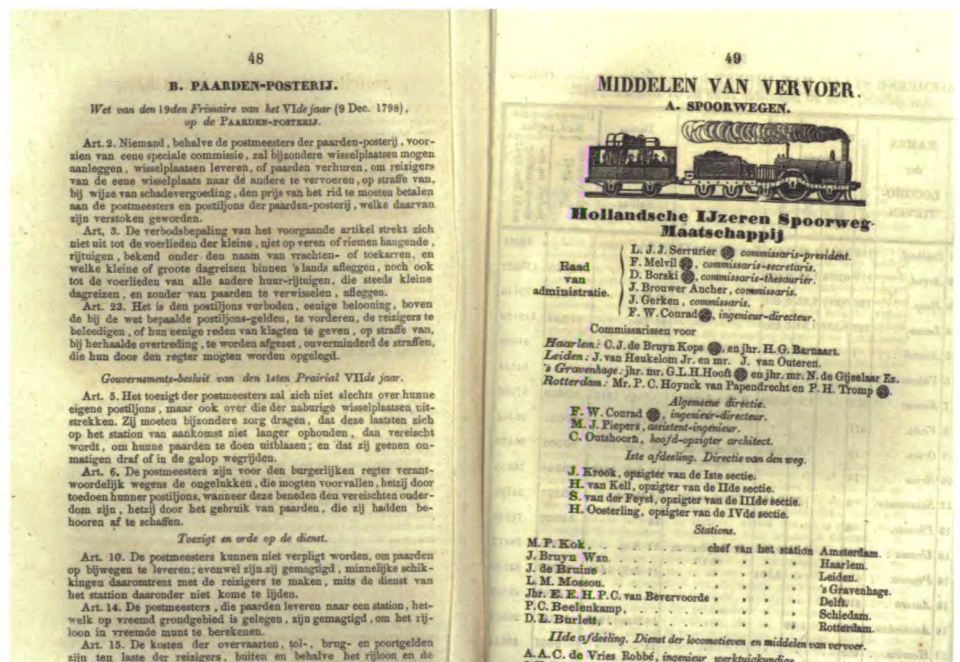
persoonlijk leven van baron Van Heeckeren verwerkten we ook materiaal over de groei en het beheer van zijn bezittingen. Aan de orde komen onder meer de verdeling van de markegronden, de aanplant van bossen, de talloze verbouwingen aan zijn huizen Twickel en het Hof te Dieren en de herinrichting van de daarbij horende parken en tuinen. De bestudering van al deze bronnen leverde een nieuw en verrassend beeld op van baron Van Heeckeren, niet alleen van zijn privé-

leven maar ook van zijn zakelijke activiteiten. Terwijl de komst van de textielindustrie in Twente de grondslag legde voor een moderne maatschappij, bouwde de baron door de aankoop van onroerende goederen, het herstel van rechten en het kopen van nieuwe invloed aan een eigen wereld, waarin hij de traditionele verhouding tussen de adellijke grondbezitter en ingezetenen zo lang mogelijk trachtte te handhaven.

Jan Haverkate en Aafke Brunt



Twickel in 1873.



De 'Residentiealmanak voor 1849' geldt als een voorbeeld van De Nieuwe Tijd.



Henri van Beek

“Voor mij is dit een mooie plek”

Boeren in de 21-ste eeuw is geen gemakkelijke opgave maar melkveehouder Henri van Beek uit Doesburg ziet de toekomst een stuk zonniger tegemoet. Hij heeft een moderne stal voor zijn 130 melkkoeien gebouwd waardoor de bedrijfsvoering en het dierenwelzijn zijn verbeterd. “Alles klopt nu en dat is lekker werken.”

De stal, tachtig meter lang, veertig meter breed en voorzien van een minder hoog voorgedeelte, zou in het kleinschalige Twentse coulissenlandschap uit de toon vallen. Maar dit is de Fraterwaard, het uiterwaardengebied tussen Doesburg en Dieren, waar Van Beek 65 hectare land van Twickel pacht. Het uitzicht reikt ver en daardoor lijkt de stal minder kolossaal. “Het hele traject om een vergunning te krijgen en te bouwen heeft bijna drie jaar geduurd”, zegt hij, bijgestaan door zijn vrouw Yvonne. “Dit is niet alleen een Natura 2000-gebied, maar dient ook als buffer bij hoogwater. Je moet dus met goede bedrijfseconomische argumenten Rijkswaterstaat overtuigen om te mogen bouwen. Gelukkig hebben de gemeente en Twickel mij goed gesteund.

“Ik ben de derde generatie op Erve Dollemansstede en hier geboren. Van kindsaf is dit mijn passie, ik wil en kan niets anders. Onder mijn opa was dit een gemengd bedrijf, mijn vader ging zich specialiseren in melkvee en ik combineer dit met een beetje akkerbouw. Als we die stal niet hadden mogen bouwen, was ik waarschijnlijk de laatste generatie geweest. Nu kan één van onze drie zonen het wellicht overnemen. Voorheen moest ik met koeien, kruiwagens en voer heen en weer tussen verschillende gebouwen. Dat kost tijd, en dus ook geld. Nu blijven de koeien in één stal en kan ik ze met behulp van een melkcarroussel alleen melken. De koeien vinden dit fijner, geven meer melk en worden ouder. Ik noem dit de stal van de toekomst. Er is meer ruimte per koe, een mestrobot, het dak is geïsoleerd en de zijdoeken gaan weersafhankelijk automa-

tisch open of dicht. De computer houdt precies bij hoeveel melk de koeien geven en hoeveel voer ze nodig hebben.

“Twickel zag gelukkig ook het belang dat dit bedrijf klaar gemaakt moest worden voor de toekomst. Met een hamer, spijkers en wat ijzerdraad hou je de boel bij elkaar maar het was echt nodig om een keuze te maken; investeren of afbouwen. Deze stal had goedkoper gekund, maar dit is veel duurzamer. En daar geloof ik in. Gelukkig denkt Twickel er ook zo over. Eigenlijk had ik dit al moeten doen toen ik het bedrijf in 1997 overnam, maar als jonge boer moet je je eerst bewijzen voordat je medewerking van de bank krijgt.

“Wij hebben een goed contact met beheerder Wilke Schoemaker en adjunct-rentmeester Hans Gierveld. We komen niet veel in Delden, al is het kasteel leuk om te zien. Ik ging vroeger naar pachtersvergaderingen, maar dan gaat het over het verleggen van een beek of een bepaalde situatie in Bornerbroek. Daar hebben wij hier niet zoveel mee. Je hebt hier een heel andere bedrijfsstructuur. Ik heb te maken met overwinterende ganzen, waardoor ik bij het maaien 75% van de eerste snede mis, weidevogelbeheer en overstromingen. In 2001 waren we drie weken omringd door water. Als het water is gezakt, ligt het weiland er niet goed bij. Mijn schoonvader is akkerbouwer en hij drukte het eens heel mooi uit. ‘Eerst vreten de ganzen je gras kapot, dan komt het water, vervolgens moet je de weidevogels beschermen en dat allemaal op hobbeldeboebelland dat geen meter vlak is. Hier kun je toch niet boeren’. Maar als je er mee opgegroeid bent, weet je niet anders. Voor mij is dit een mooie plek.”

Martin Steenbeeke



De stal van de toekomst.

Vliegveld en voertuigen na 65 jaar terug

Vrijwilligers van Keep them Rolling volgen het pad van de Canadese bevrijders van Oost- en Noord-Nederland. Op landgoed Twickel slaan ze net als 65 jaar geleden een kampement op en nemen ze een oude landingsbaan voor vliegtuigen weer in gebruik.

Wie het niet weet, gaat er achteloos aan voorbij. Maar achter museumboerderij Wendezoele aan de Twickelerlaan lag in de Tweede Wereldoorlog een kleine landingsstrip voor vliegtuigen. De grasbaan, in april 1945 aangelegd door het Eerste Canadese leger en een eenheid van de RAF, is gelegen op een hoger gelegen perceel van het Erve Möllinkrot. Als de weeromstandigheden het toelaten, zullen hier begin april een Tiger Moth en een Stinson L5 landen en opstijgen.

Tussen 29 maart en 11 april rijden vrijwilligers van Keep them Rolling met hun oude oorlogsvoertuigen dezelfde route die de

Canadese bevrijders in 1945 tussen Ruurlo en Groningen aflegden. En net als 65 jaar geleden wordt er rondom Wendezoele en de moestuin een kampement opgeslagen. Destijds werd zeer waarschijnlijk bewust gekozen voor een kampement bij Twickel. Het kasteel was na de gebeurtenissen op Dolle Dinsdag, 5 september 1944, in gebruik genomen door Hauptmann Heinisch. Hij was de secretaris van Rijkscommissaris Seyss-Inquart. Generaal Crerar, die aan het hoofd stond van het Eerste Canadese leger, wilde de Rijkscommissaris ondervragen op de vestigingsplaats van zijn voormalige secretariaat.

Pachter Willemsen van het naast de landingsbaan gelegen Erve Olieslager weet zich te herinneren dat de Canadezen van de een op de andere dag het bouwland in gebruik namen, juist op het moment dat de aardappels de grond in moesten. Het glooiende land werd met een bulldozer geëgaliseerd. Vooral aan de zijde van de Twickelerlaan werden bomen geveld met een motorzaag, toen een onbekend werktuig. Met de Stinson-verkenningsvliegtuigen hielden de Canadezen vanuit de lucht de aftocht van de Duitsers in de gaten. Ook landden op het vliegveldje nogal eens 'Hoge Pieten' die generaal Crerar kwamen opzoeken, wist oud-tuinman Marinus Koebrugge van Twickel te vertellen. Ze werden per jeep ingehaald met voorop



De stalen matten uit de landingsbaan doen nu dienst als erfafscheiding van Erve Olieslager.

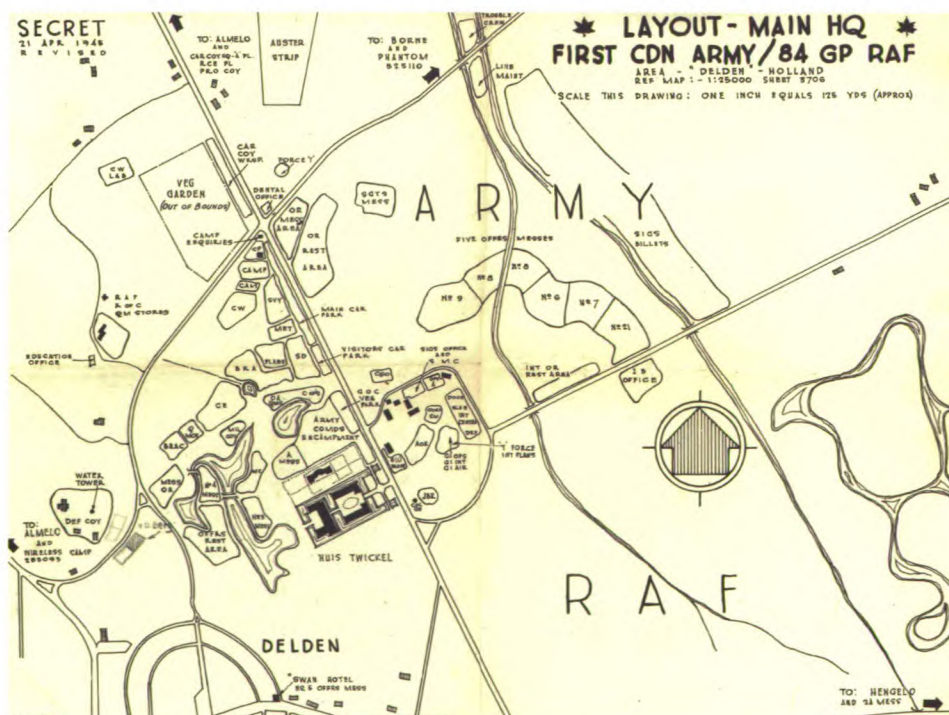
de muziek van een militaire kapel. Na afloop van de besprekingen werden de hooggeplaatste functionarissen, ook weer onder begeleiding van muziek, naar het vliegveldje teruggebracht.

Nu herinneren alleen enkele stalen matten nog aan het bestaan van de landingsstrip. Indertijd diende dit materiaal als versteviging van de landingsbaan. Bij Erve Olieslager zijn deze stalen matten nog steeds in gebruik als erfafscheiding. Om de baan weer in gereedheid te brengen hoeft er volgens de organisatie van Keep them Rolling weinig te gebeuren. Hooguit moet er wat winterrogge gemaaid worden. Ter decoratie worden langs de airstrip oude voertuigen geplaatst. Gerekend wordt op ongeveer 100 tot 150 deelnemende voertuigen en enkele honderden vrijwilligers. Het vliegveld wordt geopend door en vernoemd naar oorlogsveteraan Porter. Hij heeft destijds meegewerkt aan de aanleg van de airstrip en is na de bevrijding met zijn Nederlandse vrouw in Delden gaan wonen.

De stoet komt op 1 april aan vanuit Ruurlo. Tot en met 9 april verblijven de deelnemers in Delden. Het is de uitvalsbasis voor enkele rondritten door de omgeving, terwijl in het kamp schoolgroepen worden rondgeleid. In Delden wordt op Eerste Paasdag een parade door het centrum gehouden en op 7 april een Liberty Concert gegeven. Als het kamp wordt opgebroken, zetten de voertuigen koers richting Leeuwarden en Groningen.

Martin Steenbeeke en Aafke Brunt

Geallieerde kampementen rond Twickel. Bovenaan de landingsbaan 'austerstrip'.



Meer info op www.Keepthemrolling.nl

Kasteel Duivenvoorde.

Duivenvoorde: kleinschalig en authentiek

De Stichting Duivenvoorde, die het gelijknamige kasteel en landgoed tussen Den Haag en Leiden beheert, bestaat op 12 april vijftig jaar. Het wordt gevierd met een jubileumboek en tal van andere activiteiten. Een mooie gelegenheid om in de serie artikelen over andere landgoedstichtingen de eeuwenoude banden en overeenkomsten tussen Duivenvoorde en Twickel onder de loep te nemen.

De oudste vermelding van Duivenvoorde is van 1226, toen Philips van Wassenaer het in leen had. Duivenvoorde is, net als Twickel, nooit verkocht maar altijd vererfd, soms in vrouwelijke lijn. Van de 27 bezitters van Duivenvoorde tussen 1226 en 1960 waren de eerste twintig uit het oeroude en invloedrijke Hollandse geslacht Van Wassenaer. Er bestaat zeker al sinds 9 mei 1676 een hechte band tussen Twickel en Duivenvoorde. Op die datum trouwde immers de erfdochter van Twickel, Adriana Sophie van Raesfelt, met de uit Holland afkomstige Jacob van Wassenaer Obdam, zoon van de elf jaar voordien gesneuvelde

vlootvoogd met dezelfde naam. Jacob was een directe nazaat -uit een jongere tak- van de Van Wassenaers op Duivenvoorde. Gedurende bijna een eeuw woonden zowel op Twickel als op Duivenvoorde Van Wassenaers, allen afstammende van de eerste acht generaties Van Wassenaer op kasteel Duivenvoorde. In die eeuw bezaten en bewoonden zij overigens ook allebei een indrukwekkend stadhuis in Den Haag, tegenover elkaar, op de Kneuterdijk en het Lange Voorhout. De laatste Van Wassenaer die bezitter was van Duivenvoorde, Jacoba van Wassenaer, overleed in 1771. Het bezit ging toen over

op haar zoon, uit het Gelderse geslacht Torck. Toen diens achterkleindochter in 1849 overleed, kwam het in handen van haar echtgenoot, uit het Zeeuwse geslacht Steengracht. Na het overlijden van hun zoon in 1912 erfde de kleinzoon van diens zuster, W.A.A.J. baron Schimmelpenninck van der Oye, kasteel en landgoed.

Bestuurlijke banden

Nadat in 1953 de laatste eigenares van Twickel, barones van Heeckeren van Wassenaer, kasteel en landgoed had ingebracht in de door haar opgerichte Stichting Twickel, nodigde zij deze Schimmelpenninck van der Oye uit om toe te treden tot het eerste bestuur. Haar veel oudere echtgenoot en de vader van Schimmelpenninck van der Oye waren al sinds hun (Haagse) jeugd met elkaar bevriend geweest. Hij aanvaardde die uitnodiging, maar reeds in 1957, terugkomend van een bestuursvergadering op Twickel, overleed hij plotseling. Zijn zuster, huisgenote en erfgename, jkvr. L. H. barones Schimmelpenninck van der Oye, werd de 27^e eigenaar van Duivenvoorde. Zij was ongehuwd en besloot - in navolging van Twickel - om Duivenvoorde in een stichting onder te brengen: Stichting Duivenvoorde werd in 1960 opgericht. Uit de bestuurssamenstelling van beide stichtingen blijkt dat er banden tussen de beide landgoederen bleven bestaan. In het eerste bestuur van Stichting Duivenvoorde zat jhr mr D.A.W. van Tets van Goudriaan, die later voorzitter van het bestuur van Stichting Twickel zou worden. Oud-voorzitter jhr mr G.F. Boreel van Twickel is een jongere broer van oud-voorzitter jhr L.G. Boreel van Duivenvoorde. Verder is oud-bestuurslid mevrouw D.A. van Karnebeek-van Roijen van Twickel een zuster van bestuurslid mr W.J.W.J. van Roijen van Duivenvoorde en is Twickel-bestuurslid mr D.C. baron van Wassenaer een jongere broer van Duivenvoorde-bestuurslid mr A.G.J. baron van Wassenaer van Catwijck (de huidige stamhouder van het aloude geslacht Van Wassenaer). En Twickel-bestuurslid mevrouw mr Elisabeth Y. Beelaerts van Blokland-van Schaijk is de echtgenote van de schrijver van dit artikel. Op dit moment wordt het bestuur van Stichting Duivenvoorde gevormd door zes personen. Een parttime directeur en een kleine vaste staf medewerkers, aangevuld door een enorme groep geweldige vrijwilligers, dragen zorg voor de dagelijkse

gang van zaken. Voor landgoedaan-gelegenheden wordt het bestuur bijgestaan door een parttime rentmeester van het rentmeesterskantoor 't Schoutenhuis.

Kasteelpark

Het landgoed Duivenvoorde is beperkt van omvang. Waar Twickel in totaal zo'n 6.500 hectare grond bezit, gaat het bij Duivenvoorde op dit moment nog om slechts 261 hectare (aaneengesloten) grond, waarvan tien hectare parkbos. In 1960 waren er nog acht melk- en vleesveepachters actief. Door de schaalvergroting in de agrarische sector is dit aantal inmiddels omlaag gebracht tot drie. Daarnaast is er een aantal huurders van tot woonhuis omgebouwde voormalige boerderijen, alsmede van woningen rond het kasteel. Het landgoed is groter geweest, maar er is grond verkocht, o.a. om successierechten (erfbelasting) te kunnen betalen. Een deel van in Wassenaar gelegen grond en boerderij Santhorst zijn verkocht aan Stichting Twickel. Tussen de gronden van Duivenvoorde en Twickel bevindt zich het landgoed Eikenhorst van het Koninklijk Huis; gedrieën wordt samengewerkt in de Stichting Horst en Voorde. Het kasteelpark van Duivenvoorde is in de 19^e eeuw - net als bij Twickel - ingericht door de tuin- en landschapsarchitect J.D. Zocher jr. Er wordt



Marotzaal.

een herinrichting ervan voorbereid op basis van plannen van Michael van Gessel, de tuin- en landschapsarchitect die onlangs ook bij Twickel het park herstructureerde. Er zijn ontwikkelingen die moeten leiden tot nieuwbouw op de plek binnen het landgoed waar vroeger de buitenplaats Haagwijk lag. Inrichting en herinrichting van het landgoed geschieden in nauw overleg met de betrokken overheden (Duivenvoorde ligt in drie gemeenten) en binnen het kader van de zgn. Duivenvoorde-corridor, de 'groene long' die tussen de naar elkaar toe groeiende stadsregio's Den Haag en Leiden moet blijven bestaan om dit deel van de volle Randstad ook in de toekomst groen en leefbaar te houden.

Huiselijkheid

Kasteel Duivenvoorde is -anders dan kasteel Twickel- grotendeels opengesteld voor het publiek. De zuidvleugel wordt particulier bewoond (door een vrouwelijk lid van de familie Schimmelpenninck van der Oye en haar echtgenoot) en is niet te bezichtigen. Het middenstuk en de noordvleugel vormen het kasteelmuseum dat van mei tot november open is, met rondleidingen door gespecialiseerde gidsen. De rondleiding begint in de mooie hal en voert langs de bibliotheek in empirestijl, het goudleerkabinet, de 'Turkse Kamer' met sitsen wandbespanning, een compleet ingerichte mangelkamer en eindigt in de imposante en stijlvolle Grote Zaal of Marotzaal, waar prachtige schilderijen van een aantal generaties Van Wassenaer op

de bezoeker neerkijken. Duivenvoorde roept bij de bezoeker een sfeer van huiselijkheid op. Alles is er kleinschaliger dan Twickel, maar heeft een bijzonder authentieke charme. Men kan op Duivenvoorde ook trouwen, van welke mogelijkheid veel gebruik wordt gemaakt. De Marotzaal kan het hele jaar door worden gehuurd voor bijvoorbeeld diners, recepties, concerten, lunches, vergaderingen e.d.

Nachten van Duivenvoorde

Wie dit jaar Duivenvoorde bezoekt, kan tevens genieten van een reeks andere activiteiten die in het kader van het 50-jarig bestaan worden georganiseerd. Van 1 mei tot en met 3 oktober 2010 is de tentoonstelling Tijdloos Trendy – Modern licht op interieur en collectie te bezichtigen. Daarin krijgt een serie gericht gekozen moderne objecten van kwalitatief hoog niveau, die in tijdelijk bruikleen aan Duivenvoorde worden afgestaan, een plaats tussen de vaste collectie van het kasteel. Voorts is er verspreid over dit jubileumjaar een aantal lezingen over thema's als dynamisch erfgoed, historische huizen en collecties, kijken naar kunst en dergelijke. Om jongeren en jong volwassenen te tonen dat Duivenvoorde ook hen iets te bieden heeft, zal op 18 en 19 juni 2010 het evenement Nachten van Duivenvoorde worden georganiseerd.

*Jhr mr Alexander W. Beelaerts
van Blokland,
bestuurslid Stichting Duivenvoorde*

Meer informatie: www.kasteelduivenvoorde.nl

Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van Stichting Duivenvoorde zal Waanders Uitgevers in Zwolle een nieuw boek over Duivenvoorde uitgeven, getiteld Duivenvoorde – bewoners, landgoed, kasteel, interieur en collectie. Het zal vanaf 28 april 2010 zowel op Duivenvoorde als in de gewone boekhandel zijn te verkrijgen, zowel in hard cover (ISBN 978 90 400 7676 3) als paperback (ISBN 978 90 400 7677 0). Na voorwoord en inleiding volgen bijdragen over de bewonersgeschiedenis sinds 1226, de geschiedenis en de toekomst van het park, de bouwhistorie van het kasteel en bijgebouwen en een impressie van het interieur. Daarna komen de verschillende collecties aan bod: portretten, oude en eigentijdse meesters, prenten en tekeningen, de bibliotheek, Oosters porselein, serviesgoed en zilver, meubelen, beelden, kostuums en tot slot het archief.

Ogen en oren gevraagd

Beste vrienden

Wat zou een mens zijn zonder plannen? Zijn toekomst zou hem al bekend voorkomen en gelatenheid zou bezit van hem nemen. Daarom maken mensen plannen: om hun toekomst actief vorm te geven. In de samenleving komen de veelheid van plannen en ideeën met elkaar in competitie, vaak zelfs in botsing. Het is moeilijk dit toernooiveld van plannen te overzien. Nog moeilijker wordt het om de plannen te beoordelen op hun wenselijkheid, redelijkheid en haalbaarheid.

Voor deze taak staat de Stichting Twickel: het landgoed beschermen, het liefst zelfs versterken, in een wereld in beweging. Een wereld die permanent bezig is haar heden en toekomst vorm te geven zonder met de rug naar het verleden te staan. De ontwikkelingen en plannen zijn helaas nogal eens conflicterend. Het is daarom goed dat er een Pact van Twickel is gesloten. Hopenlijk hebben velen van u de voorjaarslezing hierover bezocht. Zie evt. www.vriendenvantwickel.nl en www.levendtwickel.nl

Vliegveld Twente

Op de site van de VVT kunt u ook de brief lezen die de VVT heeft verzonden naar aanleiding van de plannen om te komen

Agenda

Zaterdag 10 en 17 april.
Vriendendag

Zondag 29 augustus.
Fietstocht

September 2010 (datum nog niet bekend).
Kasteeldag

Woensdag 27 oktober.
Najaarslezing Kunst-Katoen en
Kastelen door de Dr. W. Nijhof.

Zaterdag 30 oktober.
Natuurwerkdag.

Zie ook www.vriendenvantwickel.nl



De Deldener Esch is een oase van rust.

tot een doorstart van het vliegveld Twente. Deze plannen zullen leiden tot negatieve milieueffecten. Gevreesd moet worden voor geluidsoverlast vooral in Delden (vertrekroute) en Beckum (landingsroute). De rust in Twickel en Twente zal hierdoor toenemend onder druk komen te staan. De VVT heeft hierover haar zorg uitgesproken.

Inrichting N 18 - N 739

Een andere bedreiging ontstaat aan de zuidoost zijde van het landgoed. De aanleg en inrichting van de verkeersweg Varsseveld-Enschede, de N 18, zou kunnen leiden tot een sterke toename van het verkeer over de weg Haaksbergen-Hengelo, N 739. Deze ontwikkeling is voor het dorp Beckum en haar inwoners, de natuur- en landschapswaarden en de belangen van agrariërs in het gebied tussen Haaksbergen, Hengelo en Enschede, zeer ongunstig. De VVT heeft samen met de Stichting Twickel steun toegezegd aan de dorpsraad Beckum in haar streven de leefbaarheid van het dorp te verdedigen. Zij doet dit door aan te dringen op voorzieningen die

ervoor zorgen dat de verkeersdruk op de N 739 niet zal toenemen en daarnaast sluipverkeer in het gebied belemmerd wordt.

Ogen en Oren

Het is bijna onmogelijk alle plannen die direct of indirect consequenties hebben voor het landgoed Twickel te volgen. De VVT heeft de Stichting Twickel haar hulp aangeboden in het volgen van plannen en ontwikkelingen. Haar leden zouden de "extra ogen en oren" kunnen zijn, nodig om te zien en te horen wat er gaande is. Het bestuur heeft het plan opgevat om deze "extra ogen en oren" te organiseren en zal daartoe dit jaar het plan verder uitwerken.

Graag zouden wij nu al in contact willen komen met leden die vanuit hun vriendschap voor het landgoed mee zouden willen kijken en luisteren, mogelijk gewapend met specifieke kennis en vaardigheden maar vooral met betrokkenheid. U kunt uw interesse kenbaar maken via secretaris@vriendenvantwickel.nl

Albert Kienhuis, voorzitter

IN MEMORIAM

Herman Haverkate zag schoonheid en bedreigingen Twickel

Op 7 januari is op 87-jarige leeftijd een beroemd Deldenaar en erkend Vriend van Twickel overleden, de heer Herman Haverkate. Hij publiceerde honderden artikelen, acht boeken en hield veel lezingen over Twente, met name Delden. Dankzij hem zijn publiek en overheden zich meer bewust geworden van de waarden van Delden en Twickel.

Herman Haverkate werd in 1922 geboren aan de Langestraat en woonde er tot 1945. Na de oorlog trouwde hij en ging in Hengelo wonen. Daar werd hij zelfstandig reclameontwerper en tekstschrijver. Hij was een scherp waarnemer met oog voor mensen en omgeving en bracht zijn boodschap met goede verhalen en prachtige foto's. Hij had een duidelijke mening over ongunstige ontwikkelingen en waarschuwde ons daarvoor. Toen er in 1967 een rondweg was gepland tussen Twickel en Delden bracht hij hier duidelijke argumenten tegen in. De barones had zich neergelegd bij de treurige doorsnijding van het mooie landschap. Maar de heer Haverkate schreef een protest: "De scheiding tussen Delden en Twickel had niet radicaler gekund!" Toen er in de eerste vijf jaar van de rondweg 14 doden vielen, noemde hij deze weg een weerzinwekkende dodenfuik en drong hij aan op maatregelen.

Vrienden van Twickel

In 1967 verscheen zijn eerste boek *Schaduw van Twickel* met een serie prachtige vierkante foto's van Twickel, de oude Hervormde Kerk en het gebied ertussen, vóórdat de Rondweg er doorheen kwam. Dit boek heeft hij aan de barones mogen aanbieden. In hetzelfde gebied maakte hij ook de dia's voor zijn klankbeeld *Toren en Kasteel*. (Met *Toren* is de kerktoren bedoeld.) Deze diaserie heeft hij aan veel verenigingen in Delden en omgeving laten zien. Zo werd de schoonheid en de hechte band tussen beide goed onder de aandacht gebracht. Vooraf hield hij steeds een interessante toespraak. In 1971 was de provincie van plan een nieuwe autoweg aan te leggen van Almelo naar Delden over grondgebied van Twickel. Eén van de initiatiefnemers voor acties hier-

tegen was de heer Haverkate. Er kwam een actiegroep "Geen S23, Spaar Twickel", met als voorzitter zijn zoon Jan en als secretaris Harry Vrielink. Groot was het succes toen na meer dan een jaar actie voeren Provinciale Staten afzagen van aanleg. De barones was zeer verheugd toen de actievoerders haar dit bericht overbrachten en zei: "Door deze actie heb ik gemerkt dat Twente Twickel liefheeft." Hierna richtten ze de vereniging *Vrienden van Twickel* op, die nu 38 jaar bestaat en ruim 1700 leden heeft.

Inspiratie

De heer Haverkate vond dat Deldenaren vaak onverschillig zijn bij belangrijke veranderingen. Hoe kon Delden bij Goor gevoegd worden zonder massale opstand? Hij schreef meer dan dertig jaar lang artikelen in de *Twentsche Courant*. Een aantal werd uitgegeven in een serie van zes boeken. Om inspiratie op te doen en rust te vinden, wandelde of fietste het echtpaar Haverkate vaak op de Deldeneres en in Azelo, zijn geliefde buurtschap die werd doorsneden door de A1. Hij schreef erover in "In Azelo wordt het nooit meer stil". Ook de auto's van de baron, de koningseik, Cornélie, Woolde, Dashaars Willem inspireerden hem. Toen er plannen verschenen voor het slopen van de paardenstal en schuren tegenover het kasteel en nieuwbouw van een rentmeesterij gaf de heer Haverkate felle kritiek. De Bond Heemschut gaf hem hiervoor een eervolle vermelding. Al in 1993 schreef hij: "Twickel is ons aller bezit dat met man en macht beschermd moet worden. Het zou van geestkracht en visie getuigen als Hengelo, Borne en Delden zich garant durfden te stellen voor de toekomst van Twickel. Als dat eens mocht



Herman Haverkate.

gebeuren. Dat zou mooi zijn." Vorig jaar ondertekenden ze het Pact van Twickel!

Pionier

In 2005 werd hij benoemd tot Lid in de Orde van Oranje Nassau. Burgemeester Kerckhaert van Hengelo omschreef hem als een pionier van de Twentse streekcultuur. Door zijn publicaties heeft hij bijgedragen aan de bevordering van het regionaal historisch bewustzijn en de waardering van Twente. Wij zijn de heer Herman Haverkate veel dank verschuldigd. Hij heeft ons de ogen geopend voor de schoonheid van Twickel en Delden, maar ook voor de bedreigingen. Laten we hem blijven eren door altijd alert te blijven en in de bres te springen zodra dat weer nodig is.

Derk Rouwhorst

Afvalwaterzuivering voor hotel Carelshaven



Een eeuw geleden was de Oelerbeek ernstig vervuild. Baron Van Heeckeren bond de strijd aan met de gemeente Enschede en liet bij hotel Carelshaven een moderne afvalwaterzuivering installeren. Deze was tot in de jaren zeventig in gebruik.

“De hoge linden en de frissche kastanjes van het in Twenthe zoo welbekende Carelshaven werpen hun schaduw over den witten heirbaan. Wij gaan het eenvoudige maar vriendelijke hotel met zijn zwaar balkon niet voorbij, wij slaan op het grasperk onder het wijd uitgespreide looverdak van den kolossalen eik ons tijdelijk hoofdkwartier op”. Het zijn prozaïsche woorden van dominee J. Craandijk, opgetekend in zijn belangrijke werk: ‘Wandelingen door Nederland met pen en potlood’. In 1875, het jaar van Craandijks bezoek aan Twente, wordt de vaart, die Carel George van Wassenaer in 1771 liet graven naar de Regge, al enige jaren niet meer gebruikt. Eind 1900 wordt conform het uitvoeringsplan van de Duitse landschapsarchitect Petzold de haven en een stuk van de vaart tegenover Carelshaven gedempt.

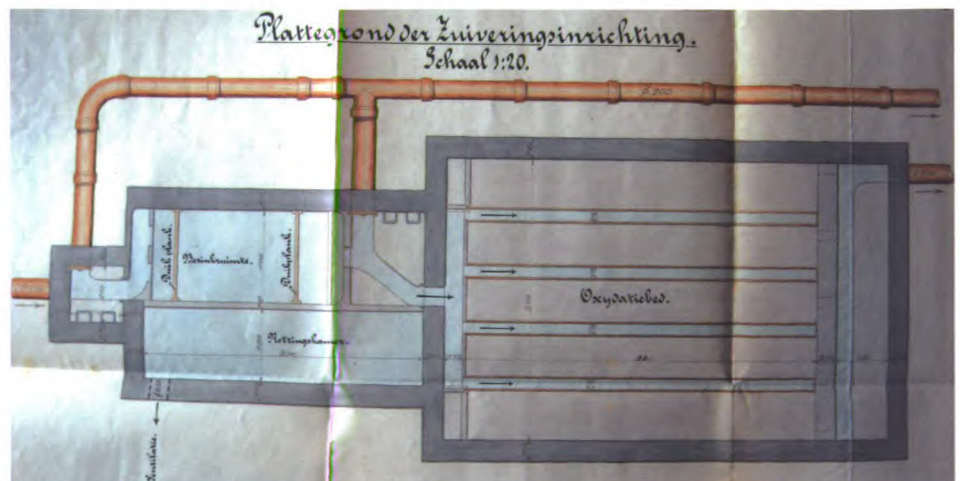
Ten tijde van Craandijk is het water in de naast gelegen kleine haven, de Twickelvaart en Oelerbeek nog niet verontreinigd met het rioolwater van Enschede en het afvalwater van de textielindustrie in Enschede

en Boekelo. Omstreeks 1900 is de situatie beduidend slechter. Baron R.F. van Heeckeren van Wassenaer daagt in 1902 de gemeente Enschede voor de rechter omdat het vervuilde afvalwater uit de Twekkelerbeek, via de Oelerbeek door zijn landgoed stroomt. Het is één van de eerste milieuconflicten in Nederland. Gelet op het

belang van schoon oppervlaktewater is het niet verwonderlijk dat bij de verbouwing en uitbreiding van hotel Carelshaven in 1921 op de plek waar eens Carels haven was, tussen hotel en Oelerbeek, een afvalwaterzuivering wordt geprojecteerd. De baron, die het hotel bezit, is de opdrachtgever.

Bezoek aan Boekelo

Rentmeester W.J. Bitter van Twickel verzoekt namens de baron aan ir. H.P.N. Halbertsma om een onderzoek in te stellen voor de realisatie van een ‘Afvoer en Zuivering van het Rioolwater van Carelshaven’. Het is niet zo verwonderlijk dat Halbertsma dit verzoek krijgt. In 1891 ‘tekende’ de Haagse ingenieur ook voor de watertoren die eind 1894 feestelijk in gebruik werd genomen. Op 18 augustus 1920 schrijft Halbertsma aan de rentmeester dat hij, in gezelschap van ir. De Man, de komende zondag en maandag de reinigingsinrichting van het afvalwater van de ‘Boekelosche Stoombleekery’ van de heer Van Heek wil bezoeken. Deze installatie was in hetzelfde jaar in gebruik genomen. Het overnachten geeft problemen zoals blijkt uit een eerdere brief van Bitter naar Halbertsma: “Hotels bezet. Baron kan U beiden voor ééne nacht huisvesten”. Naast de installatie van Van Heek bekijken de heren ook de situatie van de Teesinkbeek, de Boekelerbeek bij de blauwe Brug en bij de Pigge de verontreinigde Twekkelerbeek. In het Twickel-gebied wordt een bezoek gebracht aan de stuw van de watermolen in Oele en het stroomgebied tot de stuw bij Carelshaven.



Plattegrond van de zuiveringsinstallatie.



Hotel Carelshaven.

Fietsen kan Halbertsma niet (meer); hij schrijft: "Tot mijn spyt heb ik in Wiesbaden het fietsen verlerd en ben ik dus op de hulp van een ander vervoermiddel en op myne beenen aangewezen, waarmede U zeker wel rekening zult willen houden". Na afloop van de inspecties worden de bevindingen in de namiddag met de rentmeester in Carelshaven besproken.

'Memorie van Toelichting'

De baron ontvangt op 20 december 1920 een uitgebreide 'Memorie van Toelichting' van de beide ingenieurs. De geprojecteerde hoofdpunten zijn een zuiveringsinrichting bestaande uit een bezinkput (systeem Francke) voor de mechanische reiniging. Daarachter geschakeld het oxydatiebed voor de biologische zuivering van het rioolwater. Vervolgens wordt het gereinigde water via een uitlaatput geloosd in de



Contouren van de installaties zijn nog zichtbaar tussen het hotel en de Oelerbeek.

Oelerbeek. Bij de berekening van het project is aangenomen dat het huisgezin met het dienstponeel bestaat uit 75 personen en het aantal hotelbezoekers op 100. Met deze aanname is een gemiddelde hoeveelheid water van 100 liter per dag nodig voor het personeel en 25 liter voor de 'dagbezoekers'. De gemiddelde hoeveelheid afvalwater bedraagt dan 10.000 liter per dag.

Ook wordt in de 'Memorie van Toelichting' gesteld dat de huisriolering van het hotel moet worden aangepast. De projectering is in 'Duitsche normale gegoten ijzeren afvoerbuizen'. In de winter moeten deze buizen zorgvuldig met stro worden omwikkeld of met kurksteen vormstukken worden geïsoleerd.

Kostenopgave

Op 17 januari 1921 ontvangt baron R.F. van Heeckeren van Wassenaer van de firma "Industreele Maatschappij Mabeg" uit Utrecht de kostenopgave die als volgt is onderverdeeld:

1. Riolering van af het hotel met mechanische reiniging, systeem 'Francke' fl. 2500,-
2. De biologische zuiveringsinrichting fl. 3600,-
3. De afvoer naar de Oelerbeek fl. 700,-
4. aanpassen van de huisriolering fl. 1300,-

In de aanbieding is men er vanuit gegaan dat Twickel hulparbeiders ter beschikking zal stellen. Zal dit niet geschieden dan zal de aanbieding van fl. 8100,- verhoogd worden naar fl. 9000,-.

Uitvoering

De baron vond de offerte van een complete zuiveringsinrichting zoals die werd aangeboden, te hoog. Halbertsma raadt vervolgens aan om dan alleen de mechanische reiniging uit te voeren. "Een biologische reiniging kan altijd later worden aangebracht, als daarop maar by den eersten aanleg wordt gerekend", aldus de ingenieur. Op 22 februari 1921 heeft Halbertsma telefonisch de voorlopige opdracht verstrekt aan de aannemer 'Mabeg'. Op 11 maart bevestigt de firma de opdracht te zullen uitvoeren voor fl. 4500,- waarbij de biologische zuiveringsinrichting niet zal worden uitgevoerd. De werkzaamheden beginnen op 22 maart 1921 en worden in mei 1921 afgerond. Het toezicht wordt verricht door ir. F. Hoops van 'Mabeg' die ook de rioolwaterzuiveringsinrichting in Enschede had gebouwd.

In een brief van 14 april 1921 vermeldt Halbertsma ook het proces van de baron tegen de gemeente Enschede aangaande de verontreiniging van de beken. Het proces, dat uitgroeit tot een langslpende kwestie, zal uiteindelijk vele jaren later eindigen met een veroordeling van de gemeente. Halbertsma eindigt zijn brief met een dankje aan Bitter: "De heer Kluwer", hotel-eigenaar van Carelshaven, "zeide my Zaterdag j.l. dat het diner van alle vier heeren voor rekening van den Heer van Heeckeren was. Wilt U Zyn Hoogwelgeboren ook namens de overige heeren wel bedanken voor deze beleefdheid, die zeer op prys werd gesteld, evenals de beschikbaarstelling van het rytuig".

Korte tijd later valt in het onderhoud tussen de rentmeester, Halbertsma en de firma 'Mabeg' het besluit om de biologische zuiveringsinrichting behorende bij de mechanische zuiveringsinrichting toch uit te voeren voor een bedrag van fl. 3600,-.

Op 12 juli 1921 krijgt de baron toestemming van het hoofdbestuur van het Waterschap de Regge om de zuiveringsinrichting voor afvalwater van het hotel Carelshaven aan te sluiten op de Oelerbeek.

Helmig Kleerebezem

Geraadpleegde bronnen:

Huisarchief Twickel, TW 4193 en TW 4194. H.A. Olink. De baron van Twickel contra Enschede, een milieuconflict van het eerste uur. Jaarboek Twente 1991.

BERICHTEN VAN DE BUITENPLAATS



Het jaar begon in mineur door het overlijden, op 21 januari, van de bewoner van het huis, Christian Graf zu Castell. Vanaf die dag hing de vlag halfstok en stond de door eigen personeel vervaardigde kist met zijn stoffelijk overschot in de eetkamer, omringd door steeds meer bloemen en kransen. De familie kon hier in alle rust afscheid nemen van Christian. Op woensdag 27 januari droegen zijn

zoons en broers de kist uit het kasteel. De volgende dag hebben naar schatting bijna 1.000 mensen in de eetkamer van het kasteel de familie gecondoleerd. Het was waarschijnlijk het grootste aantal mensen dat ooit op één dag in het kasteel is geweest. In het koetshuis en de stallen kon met een kopje bouillon of een glas witte Castell wijn nagepraat worden.

Winterwinkeldagen - Blad-val festival

Door het winterseizoen en de gezondheidstoestand van Christian zu Castell stonden de activiteiten op de buitenplaats de afgelopen periode op een laag pitje. Vanaf medio oktober is besloten de reguliere activiteiten met terughoudendheid door te laten gaan. Zo vonden de traditionele Winterwinkeldagen, op vrijdag 11 en zaterdag 12 december, wel doorgang, doch alleen met de pachters van Twickel die leverancier zijn van de Landgoedwinkel. Ondanks deze bescheiden opzet verliepen de beide dagen dermate succesvol dat nu overwogen wordt om elk jaar op een dergelijke wijze af te sluiten. Eerder was al besloten om in plaats van deze kerstmarkt een herfstmarkt te organiseren op de laatste twee dagen dat de tuinen geopend zijn, vrijdag 29 en zaterdag 30 oktober. Onder de

medewerkers van de Buitenplaats werd een kleine prijsvraag georganiseerd om hiervoor een passende naam te verzinnen. Met de naam 'Blad-val - Festival' won hovenier Marc ter Horst met vlag en wimpel.

Opening Tuin

De eerste activiteit op de Buitenplaats is de opening van de tuinen op zaterdag 24 april. Na het succes van vorig jaar is besloten om wederom samen te werken met de Deldense Horeca in een Proeftuin. Ook is het de bedoeling om specifiek aandacht te geven aan tuincompetities en tuinsieraden. Het programma voor deze dag is binnenkort op de website www.twickel.nl te vinden.

JDC

In het jaar 2010 wordt aandacht gevraagd voor Jacob Derk Carel van Heeckeren (1909 - 1975). Na het succesvolle van Wassenaer-jaar in 2000 was het Christian Castell die jaren geleden het initiatief nam om deze relatief onbekende betovergrootvader van hem voor het voetlicht te brengen. In dit nummer treft u al een eerste artikel aan over de vader van de laatste baron; in de volgende drie nummers zal er ook ruim aandacht zijn. De activiteiten bestaan uit een aantal onderdelen:

- Oranjerie/theeschenkerij

De panelen met de expositie 'Lijnenspel in beweging' in de oranjerie worden vanaf begin juni vervangen door nieuwe panelen die gericht zijn op de negentiende-eeuwse tuin, tuinontwerpen en tuinsierkunst.

- Kasteel

Vanaf 24 augustus tot 18 september zal het kasteel te bezichtigen zijn op een andere manier dan gebruikelijk. Door middel van taferelen zal het negentiende-eeuwse kasteelleven zichtbaar gemaakt worden.

- Boek

In augustus verschijnt over het leven van Jacob Derk Carel van Heeckeren een boek dat de veranderingen in de Nieuwe Tijd belicht. (zie ook pagina 12 en 13).

- Tentoonstelling

Het laatste onderdeel van het themajaar is een tentoonstelling in het Haags Historisch Museum waar de schilderijencollectie van JDC centraal zal staan. Naast zijn leven op Twickel was Van Heeckeren ook in het Haagse politieke leven en aan het hof actief. Deze tentoonstelling is nog onder voorbehoud maar zal waarschijnlijk van medio oktober tot begin 2011 te zien zijn.



Ijsgezicht met schaatsers en sleden. Schilderij van Andreas Schelfhout uit de collectie van JDC.

Erve Ottenhof aan de Twickelerlaan

Als ik op een ijskoude januarimiddag het erf op rijd, tref ik Jan Wes, pachter van het Erve Ottenhof, op zijn tractor. Hij heeft het druk. Na een defect aan zijn machine probeert hij de verloren uren weer in te halen. Toch neemt hij even de tijd voor een gesprek.



Jan Wes.

Binnen praten we over vroeger en nu. Jan Wes (1954) steekt meteen van wal. Na de Middelbare Landbouwschool kwam hij op zijn negentiende bij zijn ouders op de boerderij. "We hadden een gemengd bedrijf, en dat is zo gebeven", vertelt hij. "Tegenwoordig is dat bijzonder. Op Twickel zijn nog maar twee of drie soortgelijke bedrijven overgebleven. Mijn vader was paardenhandelaar. Mijn moeder en ik zorgden voor de varkens en de 22 melkkoeien, die toen nog op de deel van de boerderij stonden."

"Toen we een ligboxenstal wilden bouwen, kregen we het bestuur van de Stichting Twickel op bezoek. Ze wilden geen toestemming geven, omdat het grote gebouw te kort op de Twickelerlaan zou komen te staan. We hebben toen een 'slaapstal' laten bouwen, een stal van een kleiner formaat met alleen ligplaatsen. De koeien konden hier doorlopend naar binnen lopen. Dat gaf veel werk, omdat we de mest moesten

opslaan. Ook konden we er niet voeren. Om efficiënter te kunnen werken, hebben we de stal al snel moeten uitbreiden. Op dit moment krijgen we 30 cent voor een liter melk, vorig jaar was dat zelfs een dubbeltje minder, terwijl de kostprijs, exclusief de investeringen op 20 cent ligt. Wij zijn daarom blij dat we onze varkens nog hebben. Na de varkenspest in Brabant zijn de prijzen in die sector nog heel redelijk, al zijn ze al weer lager dan een paar jaar geleden."

Net als vroeger is de boerderij nog steeds een familiebedrijf. Jans vrouw Ria en zijn zus Rita verzorgen de paarden, waaronder

ook enkele pensiongasten. Rita geeft daarbij les aan particulieren met een eigen paard. Ook de nieuwe buurvrouw Elise Elbert van het Erve Möllinkwoner is op de boerderij te vinden. Ze is met Jan Wes een samenwerkingsverband aangegaan. Het Erve Ottenhof levert de melk, waar Elise boerenkaas van maakt.

Vergeleken met vroeger zijn de financiële zorgen groter. Dankzij het gemengde bedrijf zijn de risico's gespreid, maar zolang de prijzen niet stabiel zijn, blijft het toch oppassen. Het grootste verschil met vroeger wordt gevormd door de regelgeving. Jan Wes is nu zeker vier uur per week bezig met het invullen van formulieren; registraties waar, naar zijn idee, niemand iets mee doet.

Aafke Brunt

Oproep

De Twickelerlaan kent een lange en rijke geschiedenis, die teruggaat tot de aanleg rond 1686 op initiatief van de toenmalige heer van Twickel, Jacob van Wassenaer Obdam. De weg verbond kasteel Twickel met de grote postweg van Delden naar Hengelo in het zuiden en de weg naar Almelo in het noorden. Om herinneringen over het recente verleden vast te leggen is drie jaar geleden een oral history project gestart. De werk-

groep die zich hiermee bezig houdt bestaat uit Gert Banis, Jan Hakstegen en Aafke Brunt. Zij ondervragen bewoners en (oud)bewoners van de Twickelerlaan en verzamelen foto's. Lezers van het Twickelblad die vroeger aan of nabij de Twickelerlaan woonden en die nog niet voor een gesprek benaderd zijn, wordt gevraagd contact met de werkgroep op te nemen. Dit kan via het emailadres: archieff@twickel.nl.



Op de kruising van de Twickelerlaan en de Bornsestraat stond tot 1934 het Erve Wijvekate.



Stichting Twickel
www.twickel.nl

Vereniging Vrienden van Twickel
www.vriendenvantwickel.nl



Vrienden
van Twickel